

Innhold

FORORD TIL 6. UTGAVE	5
KAPITTEL 1	
HVA ER FOLKERETT?	17
1 Om å definere «folkerett»	17
1.1 Er det nødvendig med en definisjon av folkerett?	17
1.2 Avgrensning mot beslektede områder	18
1.2.1 Interlegal rett	18
2 Folkerettens særpreg	19
2.1 Er folkerett rett?	19
2.2 Suverenitetsprinsippet	20
2.3 Er folkeretten svak og treg?	22
2.4 Er folkeretten demokratisk?	26
2.5 Mannsdominert	27
2.6 Global eller regional folkerett?	28
KAPITTEL 2	
FOLKERETTENS HISTORIE	30
1 Innledning	30
2 Folkeretten før freden i Westfalen	31
2.1 Antikken	31
2.2 Romertiden	32
2.3 Middelalderen	32
3 Spiren til moderne folkerett	34
3.1 Freden i Westfalen	34
3.2 Kampen om herredømme på havet	36
3.3 Fransk dominans	36
3.4 Forholdene til land utenfor Europa	37
4 Folkeretten på 1800-tallet	38
4.1 Wien-kongressen og «den europeiske konsert»	39
4.2 Imperialismen	40
5 Gjennom to verdenskriger	41
5.1 Fredskonferansene i Haag	41
5.2 Første verdenskrig og Folkeforbundet	42
5.3 Annen verdenskrig og FN	43

6	1945–90: kald krig, avkolonialisering, globalisering	44
6.1	De forente nasjoner	44
6.2	Menneskerettighetene	45
6.3	Kolonifrigjøring	45
6.4	Kald krig og regionalisering	47
6.5	Kodifisering av folkeretten	48
7	Fra 1990 til i dag	49
7.1	Tøvær	49
7.2	Kampen mot terror	50
7.3	Globalisering	50
7.4	Motreaksjoner	51
8	Framtidsperspektiver	51
KAPITTEL 3		
NORSK RETT OG FOLKERETTEN		
1	Folkerett og nasjonal rett	54
1.1	Dualisme og monisme	54
1.2	Påvirkninger fra intern rett til folkerett	55
2	Folkerettens betydning i norsk rett – problemstillingen	56
3	Norsk retts forrang	58
3.1	Hovedregelen	58
3.2	Folkeretten som supplement til norsk rett	58
3.3	Effektiviseringshensynet	59
3.4	Motstrid mellom norsk rett og folkeretten	60
4	Kravet til transformasjon eller inkorporasjon	61
4.1	Aktiv transformasjon (gjengivelsesmetoden)	61
4.2	Inkorporasjon (henvisningsmetoden)	62
4.3	Passiv transformasjon (konstatering av rettsharmoni)	64
4.4	Tolkning av inkorporerte folkerettsregler	66
4.5	Tolkning av de nye grunnlovbestemmelsene	68
5	Presumsjonsprinsippet	68
5.1	Prinsippet innhold	68
5.2	Innskrenkende fortolkning av norsk rett	69
5.3	Presumsjonsprinsippet ved traktater	70
6	Konklusjon	70
KAPITTEL 4		
FOLKERETTENS KILDER		
1	Innledning	72
2	Traktater	75
3	Vedtak av internasjonale organisasjoner	77
4	Sedvanerett	79
5	Alminnelige rettsprinsipper	83

6	Rettspraksis	84
7	Rettslig teori	86
8	Rettferdighet og hensiktsmessighet	87
KAPITTEL 5		
NÆRMERE OM TRAKTATER		
1	Innledning	89
2	Inngåelse av traktater	90
3	Reservasjoner	92
4	Registrering og kunngjøring	94
5	Ugyldige traktater	94
5.1	Inkompetanse	95
5.2	Tilblivelsesmangler	95
5.3	Innholdsmangler	96
6	Tolkning av traktater	96
6.1	Generelt	96
6.2	God tro	98
6.3	Ordlyd	98
6.4	Traktater på flere språk	99
6.5	Eldre traktater og dynamisk tolkning	100
6.6	Formål	101
6.7	Supplerende tolkningsmomenter	103
6.8	Etterfølgende traktater og praksis	103
6.9	Andre folkerettsregler	104
7	Endring av traktater	105
8	Opphør av traktater	105
KAPITTEL 6		
FOLKERETTENS SUBJEKTER		
1	Generelt om rettssubjekter	107
2	Statene	109
3	Internasjonale organisasjoner	109
3.1	Mellomstatlige organisasjoner	110
3.2	Ikke-statlige organisasjoner (NGO)	112
3.3	Multinasjonale selskaper	114
4	Etniske og nasjonale grupperinger m.m.	114
4.1	Etniske og nasjonale minoriteter	115
4.2	Frigjøringsbevegelser	118
5	Individer	120
5.1	Utgangspunktet	120
5.2	Særlig om individenes muligheter til å hevde folkerettslige rettigheter	121
5.3	Direkte folkerettslig ansvar	122

KAPITTEL 7

STATSBEGREPET	123
1 Statsbegrepets betydning	123
2 Når foreligger en stat i folkerettslig forstand?	123
2.1 De fire grunnkriteriene for statsdannelse	124
2.1.1 Kravet til territorium	124
2.1.2 Kravet til befolkning	125
2.1.3 Kravet til statsstyre (indre selvstyre)	126
2.1.4 Kravet til uavhengighet (eksternt selvstyre)	127
2.2 Er det ytterligere betingelser for statsdannelse?	129
3 Statsforbund og forbundsstater	130
4 Antarktis	132
5 Etablering og opphør av stater	132
5.1 Nye stater	133
5.2 Opphør av stater	135
5.3 Statssuksesjon	136
5.3.1 Traktatsuksesjon	137
5.3.2 Gjeldssuksesjon	139
5.3.3 Overføring av statsborgerskap	140
6 Anerkjennelse av nye stater	141

KAPITTEL 8

STATSTERRITORIET OG STATSBORGERNE	144
1 Innledning	144
2 Erverv av territorium	144
3 Statsborgerne	146
4 Landterritoriet	147
4.1 Innledning	147
4.2 Norges landterritorium	147
4.3 Utøvelse av jurisdiksjon	149
4.3.1 Tvangsjurisdiksjon	149
4.3.2 Lovgivningsjurisdiksjon	150
4.4 Andre staters territorium	152

KAPITTEL 9

HAVOMRÅDENE OG VERDENSROMMET	154
1 Innledning	154
2 Indre farvann	156
3 Sjøterritoriet	159
4 Den tilstøtende sone	161
5 Den økonomiske sonen	162
6 Kontinentalsokkelen	166
7 Havområdene rundt Svalbard	168

8	Avgrensning av kontinentalsokkel og 200 mils økonomisk sone . .	171
9	Åpent hav	173
10	Andre staters soner	174
11	Verdensrommet	175

KAPITTEL 10

STATENES REPRESENTANTER		177
1	Innledning	177
2	Oversikt over hvem som representerer staten	177
2.1	Statsoverhodet	177
2.2	Utenriksministeren	177
2.3	Utenriksstjenesten, diplomatiet	178
2.3.1	Diplomatiets oppbygging	178
2.3.2	Diplomatiets oppgaver	180
2.3.3	Konsulatvesenet	181
2.4	Andre med kompetanse til å binde staten folkerettslig	182
2.4.1	Statsministeren og øvrige regjeringsmedlemmer	183
2.4.2	Embets- og tjenestemenn	183
2.4.3	Militær øverstbefalende	183
3	Anerkjennelse av regjeringer	184
4	Privilegier og immunitet	186
4.1	Hvorfor immunitetsregler?	187
4.2	Stater og statlig eiendom	187
4.2.1	Statlig immunitet	188
4.2.2	Statsskip	192
4.3	Personell immunitet	193
4.3.1	Statsoverhodet	193
4.3.2	Diplomatisk immunitet	195
4.3.3	Konsuler	198
4.3.4	Andre grupper med personlig immunitet	198
4.4	Ambassader	199

KAPITTEL 11

FORBUDET MOT INTERVENSJON OG BRUK AV MAKT		204
1	Innledning	204
2	Forbudet mot intervensjon	204
3	Forbudet mot bruk av makt	206
3.1	Det historiske utgangspunkt	206
3.2	Traktatfesting av maktforbudet	206
3.3	Nærmere om forbudets innhold og grenser	208
4	Retten til selvforsvar	209
4.1	Individuelt selvforsvar	210
4.2	Kollektivt selvforsvar	211

4.3	Forsvar mot internasjonal terrorisme	211
4.4	Preventivt selvforsvar	212
4.5	Inngrep til beskyttelse av egne borgere	213
4.6	Begrensninger i selvforsvarsretten	214
5	Særlig om humanitær intervensjon	216
 KAPITTEL 12		
INTERNASJONALE ORGANISASJONER		219
1	Innledning	219
2	Organisasjonenes rettsstilling og betydning	219
3	FN	223
3.1	Innledning	223
3.2	Formål og prinsipper	223
3.3	Medlemskap	225
3.4	FNs hovedorganer – oversikt	226
3.5	Generalforsamlingen	226
3.6	Sikkerhetsrådet	228
3.6.1	Sammensetning	228
3.6.2	Prosedyre	229
3.6.3	Kompetanse	230
3.6.4	FN-pakten kap. VI	231
3.6.5	FN-pakten kap. VII	232
3.6.6	FN-pakten kap. VIII	236
3.7	Det økonomiske og sosiale råd	237
3.8	Sekretariatet	237
3.9	FNs særorganisasjoner	238
4	Kontroll av organisasjoner	239
 KAPITTEL 13		
INTERNASJONALE MENNESKERETTIGHETER		241
1	Innhold og utvikling	241
2	Menneskerettighetenes plass i folkeretten	242
3	FN og menneskerettighetene	244
3.1	Verdenserklæringen av 1948	244
3.2	Konvensjonene av 1966	245
3.2.1	Sivile og politiske rettigheter	246
3.2.2	Økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter	248
3.3	Tortur	249
3.4	Konvensjoner til beskyttelse av særlige grupper eller interesser	251
3.4.1	Rasediskriminering	251
3.4.2	Kvinner	252
3.4.3	Barn	253

3.4.4	Funksjonshemmede	253
3.4.5	Urfolks rettigheter	254
3.5	Håndheving av FNs menneskerettighetsråd	255
4	Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen	256
4.1	Bakgrunn	256
4.2	Det materielle innhold	257
4.3	Kontrollapparatet	258
4.3.1	Statsklager og individklager	258
4.3.2	Saksgangen i klagesaker	259
5	Debatten om menneskerettighetene	260

KAPITTEL 14

KRIGENS FOLKERETT	262
1 Innledning	262
1.1 Har det noen hensikt med rettsregler om krig?	262
1.2 Haag-regler og Genève-regler	263
1.3 Humanitet kontra militær nødvendighet	264
1.4 Martens-formelen og folkerettslig sedvanerett	264
2 Reglens virkeområde	265
2.1 Krig eller væpnet konflikt	265
2.2 Interne konflikter	267
3 Haag-reglene	268
3.1 Eldre våpenforbud	268
3.1.1 St. Petersburg-deklarasjonen	268
3.1.2 Ekspanderende prosjektiler	269
3.1.3 Gass, gift og bakteriologiske våpen	269
3.2 Forbud mot visse konvensjonelle våpen	270
3.2.1 1980-konvensjonen	270
3.2.2 Brannvåpen	270
3.2.3 Miner og minefeller	271
3.2.4 Laservåpen	271
3.2.5 Krigslevninger	271
3.2.6 Klasevåpen	272
3.3 Atomvåpen	272
4 Genève-reglene	274
4.1 Genève-konvensjonene av 1949	274
4.1.1 Syke og sårede	275
4.1.2 Krigsfanger	276
4.1.3 Sivile	277
4.1.4 Tilleggsprotokollene av 1977	278
5 Beskyttelse av naturmiljøet	279
6 Nøytralitet	279

KAPITTEL 15

INTERNASJONAL STRAFFERETT	281
1 Innledning	281
1.1 Utgangspunkt: Straff er en nasjonal oppgave	281
1.2 Behovet for internasjonalt samarbeid	281
2 Den nasjonale strafferetts territoriale rekkevidde	282
3 Utlevering og gjensidig samarbeid	283
3.1 Gjensidig hjelp	283
3.2 Utlevering og arrestordre	284
4 Internasjonale straffedomstoler før ICC	286
4.1 Nürnberg- og Tokyo-tribunalene	286
4.2 Jugoslavia- og Rwanda-domstolene	286
5 Den internasjonale straffedomstol (ICC)	288
5.1 Bakgrunn	288
5.2 Domstolens oppbygging	289
5.3 Straffebestemmelsene	289
5.3.1 Folkemord	289
5.3.2 Forbrytelser mot menneskeheten	289
5.3.3 Krigsforbrytelser	290
5.3.4 Aggresjonsforbrytelser	290
5.3.5 Forbud mot visse våpentyper	291
5.4 Hvilke saker kan ICC behandle?	291
5.4.1 Jurisdiksjonsgrunnlag	291
5.4.2 Utløsningsmekanismene	292
5.4.3 Komplementaritetsprinsippet	293
5.5 Domstolens praksis	293

KAPITTEL 16

INTERNASJONAL MILJØRETT	294
1 Innledning	294
2 Forbudet mot å volde skade utenfor eget territorium	295
3 Samarbeidsplikt ved miljøskader	299
4 Føre-var-prinsippet	301
5 Bærekraftig utvikling	302
6 Miljøkonvensjoner	303
7 Miljø som menneskerettighet	305

KAPITTEL 17

INTERNASJONAL HANDELS-, INVESTERINGS- OG FINANSRETT	307
1 Innledning	307
2 Kort historisk tilbakeblikk – fra GATT til WTO	308
3 WTO	310

3.1	Organisasjonsstruktur	310
3.2	Twisteløsning	311
3.3	Tilsyn og kontroll	312
4	Hovedpunkter i det materielle regelverket	312
4.1	Bestevilkårsbehandling	313
4.2	Nasjonal behandling	313
4.3	Handel med varer	314
4.4	Handel med tjenester (GATS)	314
4.5	Handel med immaterielle rettigheter (TRIPS)	315
4.6	Offentlige anskaffelser	315
5	Investeringsbeskyttelse	315
6	Det internasjonale pengefond (IMF)	317
7	Verdensbanken	317
8	Samspillet mellom handel og utvikling	318
KAPITTEL 18		
RETTSBRUDD OG ANSVAR		320
1	Innledning	320
2	Det objektive folkerettsbrudd	321
3	Ansvarsfrihetsgrunner	323
4	Hvilke handlinger hefter staten for?	324
5	Hvem kan gjøre ansvar gjeldende?	325
6	Mottiltak	327
7	Answarets innhold	329
8	Vurdering	331
KAPITTEL 19		
TVISTELØSNING		332
1	Innledning	332
2	«Good offices» («bona officia») og mekling	333
3	Undersøkelseskommisjoner	333
4	Forliksbehandling	334
5	Voldgift	335
6	Internasjonale domstoler	336
7	Den internasjonale domstol (ICJ)	338
7.1	Rettens sammensetning	339
7.2	Parter	339
7.3	Jurisdiksjon	340
7.3.1	Gjensidig aksept av Domstolens kompetanse	340
7.3.2	Forbehold	341
7.3.3	«Admissibility»	342
7.4	Behandlingen av den enkelte sak	343

7.5 Avgjørelsene	344
7.6 Tvangsfullbyrdelse og anke	345
7.7 Rådgivende uttalelser	346
8 Vurdering	347
FORKORTELSER	350
LITTERATUR	353
INTERNASJONALE DOMMER	363
NASJONALE RETTSKILDER	370
ANDRE INTERNASJONALE DOKUMENTER	379
TRAKTATREGISTER	381
STIKKORD	387